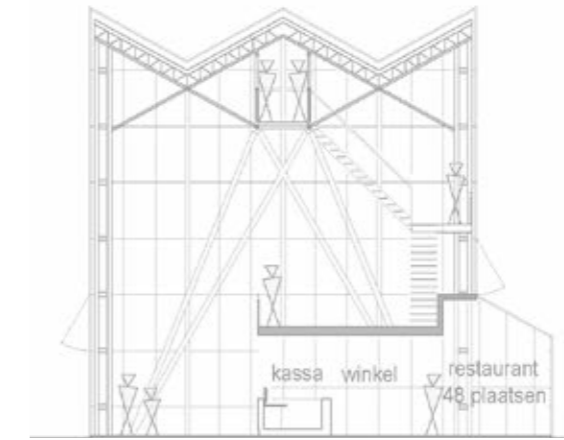

(foto) Gerard Smit

Kaschef Rogier van Vugt is enthousiast over de werkwijze van Gerard Smit

Een architect in de Leidse Hortus

Het is niet het eerste waar je aan denkt wanneer je de Hortus botanicus van Leiden bezoekt: het werk van een architect bekijken. Toch zal geen enkele bezoeker van de Hortus eraan ontkomen, zeker niet nu architect Gerard Smit de tekeningen voor zijn derde project in de Leidse Hortus heeft onthuld. Een goed moment om aandacht aan zijn werk te schenken. [tekst] Kees Langeveld

D De tropische kassen

De renovatie van de tropische kassen was het eerste project in de Leidse Hortus waar Gerard voor tekende.

Het dak van de hoge kas werd vier meter omhoog gebracht, er kwam een voorportaal dat de kou buiten houdt en een lesbalkon waar scholieren 'aanschouwelijk onderwijs' krijgen. Maar het klapstuk is de loopbrug in de hoge kas, die de bezoekers langs de kruinen van de tropische bomen voert. 'Het belangrijkste was dat die brug absoluut niet mocht wiebelen,' legt Smit uit, 'anders durven bezoekers de loopbrug niet te gebruiken.' Daarom kwamen er grote staanders die de loopbrug stabiel houden.

Kaschef Rogier van Vugt is enthousiast over de werkwijze van Gerard Smit. 'Hij begon niet meteen te tekenen. Het eerste wat hij deed was met de betrokkenen om de tafel gaan zitten en luisteren naar ieders verwachtingen. Aan de hand daarvan probeert hij een beeld te krijgen van hoe het moest worden.' Het enthousiasme is wederzijds. 'Toen we de staanders voor de loopbrug bespraken', vertelt Smit, 'kwam Rogier met het idee om die te vullen met turf. Daar konden dan weer allerlei tropische varen op groeien.' Inmiddels zijn de turfblokken rijk begroeid en is een rondje over de loopbrug niet meer weg te denken uit een bezoek aan de Leidse Hortus botanicus.

De architect

Het Bollenkasje

Tussen de rozentuin en het grote kassencomplex staat het tweede ontwerp dat Gerard Smit maakte voor de Hortus. Het is een kleine kas, gewoonlijk het Bollenkasje genoemd, al is deze kas niet exclusief voor bol- en knolgewassen bestemd. In de winter en het vroege voorjaar maken bolgewassen wel de hoofdmoot uit van de tentoongestelde planten. Zo stonden hier in januari al bijzondere sneeuwvlokjes te bloeien naast de roze Lachenalia's uit Zuid-Afrika. 'Het is eigenlijk een alpiene kas', legt kaschef Rogier van Vugt uit. 'Het principe is dat de kas in de winter verwarmd wordt door de zon en dat het in de zomer relatief koel blijft door ventilatie. Daardoor schep je een klimaat dat geschikt is voor het opkweken van alpiene planten, maar ook voor kwetsbare bolgewassen.' Met dit principe in gedachten ontwierp Smit, zelf afkomstig uit de Bollenstreek, een elegante kas met ventilatiegaten in de onderbouw en vier glazen 'schoorsteentjes'. De schuine bovenkant van de schoorsteentjes kan open wanneer de kas gelucht moet worden. Dankzij die schuine kant kan het regenwater ook makkelijk wegllopen. Een tip van Smit: kijk in het voorbijgaan eens goed naar de bovenkant van de schoorsteentjes. 'Het ziet er saai uit als alle schuine vlakken dezelfde kant op staan. Daarom liet ik me bij dit detail inspireren door een ouderwetse trein. Een locomotief met wagonnetjes, wie had dat verwacht in de Leidse Hortus?'

'Een locomotief met wagonnetjes, wie had dat verwacht in de Leidse Hortus?'

Herinrichting van de Wintertuin

Het derde project van Smit in de Hortus botanicus is de herinrichting van de entree en de Wintertuin, oorspronkelijk ontworpen door Hubert-Jan Henket. Het Leidse architectenbureau Veldman | Rietbroek | Smit kreeg deze opdracht na voorbereidend werk van het Expertisecentrum Vastgoed van Universiteit Leiden. Patricia Vandecasteele, Hoofd Publiekszaken van de Leidse Hortus, legt uit waarom die herinrichting nodig is. 'Het bezoekersaantal is de laatste jaren boven verwachting gegroeid. De huidige entree is berekend op zo'n 70.000 bezoekers per jaar, maar in 2017 ontvingen we meer dan 175.000 bezoekers. Regelmatig vormt zich een lange rij bij de kassa, en op hoogtijdagen schakelen we vrijwilligers in om bezoekers met een Museumkaart snel binnen te kunnen laten. Maar ook de winkelruimte, de horecagelegenheid en de sanitaire voorzieningen voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd.' Voor Gerard Smit is dit project zo mogelijk nóg com-

plexer dan de renovatie van de hoge kas. 'De uitstraling van de Clusiustuin moet behouden blijven, dat legt beperkingen op aan veranderingen bij de huidige entree. Voor het Hortus Grand Café, de Hortuswinkel en de toiletten is meer ruimte nodig. Tegelijkertijd moet de Wintertuin beschikbaar blijven als winteropslag van vorstgevoelige kuipplanten en bomen. Bovendien moeten we rekening houden met de Singelparkroute: hoe geef je wandelaars de kas zo dicht mogelijk langs de Witte Singel te lopen?'

De oplossing

Voor de entree van de Wintertuin vond Smit de oplossing in een aanpassing van het binnenwerk. 'Als je binnenkomt moet die enorme kas indruk maken. Je moet als bezoeker meteen zien dat je in de Hortus staat. In de huidige situatie zitten kassa, winkel en café in een soort betonnen doos. Ik stel dus voor het dak van die doos boven de huidige ontvangstruimte weg te halen. Je krijgt dan vrij zicht naar boven, tot aan het dak, en heel veel ruimte bij de entree.'

Maar kan het gebouw dat wel hebben, zo'n plaat beton weghalen? Wordt de kas niet instabiel? 'Geen probleem', verzekert Smit. 'Het dak wordt gedragen door enorme spanten, die geven de kas zijn stabiliteit. De loopbrug met de vleesetende planten rust op die spanten,

maar niemand die dat ziet. Eigenlijk is dat jammer, want als je erop let is het een spectaculair gezicht, zeker vanaf de tweede verdieping.' In het nieuwe ontwerp is de spiltrap naar de loopbrug verdwenen. Daarvoor in de plaats komen andere trappen en, als het hele ontwerp wordt uitgevoerd, een nieuwe gaanderij langs de noordgevel van de Wintertuin. 'Nog meer ruimte om planten tentoon te stellen!' lacht een enthousiaste Rogier van Vugt.

Toegang

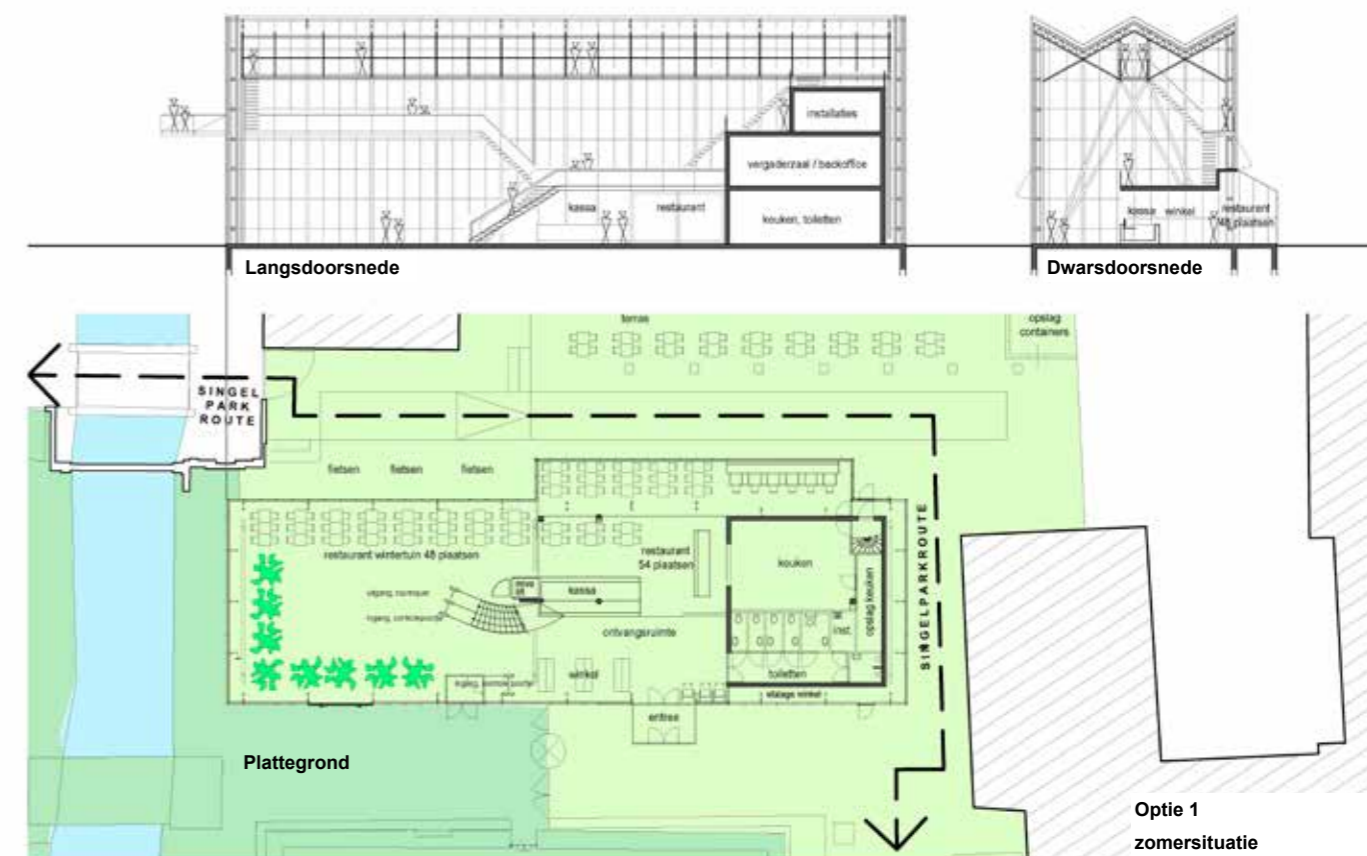
De begane grond van de Wintertuin wordt na de herinrichting grotendeels vrij toegankelijk. Betalende bezoekers zullen toegang krijgen tot de loopbrug in de Wintertuin, de Clusiustuin en de rest van de Hortus botanicus via controlepoortjes, zoals het Stedelijk Museum in Amsterdam die heeft. Wandelaars van de Singelparkroute zullen vooralsnog om de Wintertuin heen moeten lopen. Tenzij ze natuurlijk een bezoek aan de Leidse Hortus brengen. Want eigenlijk is een wandeling langs de Leidse singels niet compleet als je niet in de Hortus botanicus bent geweest.

Architect Gerard Smit

Het bollenkasje (links) [foto] Kees Langeveld

Illicium floridanum in de wintertuin (links onder) [foto] Adri Mulder

Optie 1 zomersituatie

Bijdragen aan de Wintertuin?

Het voornaamste is dat nu de vergunningen en de financiering voor de herinrichting van de Wintertuin in orde komen. Om alle plannen voor de herinrichting uit te kunnen voeren, is de Hortus botanicus nog op zoek naar aanvullende financiële ondersteuning. Wilt u daaraan bijdragen, neem dan contact op met Patricia Vandecasteele, tel. 071 527 3599 (p.g.m.vandecasteele@hortus.leidenuniv.nl).